

پروژه‌های مسأله

یادگیری و آموزش

با رویکرد پژوهش معلم محور

تألیف: علی‌بخش ملکی - علی‌عظیم زاده

سر شناسه	ملکی، علی بخش ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور	بررسی مسایل یادگیری و آموزش با رویکرد پژوهش معلم محور / علی بخش ملکی - علی عظیم زاده
مشخصات نشر	تهران، لبخند دانش ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۴۱۶ص. جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۵۳۸-۲۹-۵ :
وضعیت فهرست نویسی	فیها
یادداشت	کتابنامه
موضوع	پروژه محوری در آموزش
موضوع	Project method teaching :
موضوع	ملمان - الیت های پژوهشی
موضوع	Teachers- * (ese) . Practices :
موضوع	تدریس اثری :
موضوع	Enective teaching :
موضوع	یادگیری
موضوع	Learning :
شناسه افزوده	عظیم زاده، علی ۱۳۵۳ -
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ پ ۴۳/ب ۳ پ ۴۱۳۹۶ LB۱۰۲۷
رده بندی دیویی	۳۷۱/۳۶ :
شماره کتاب شناسی ملی	۵۰۲۰۶۷۷ :
نام کتاب	بررسی مسایل یادگیری و آموزش با رویکرد پژوهش معلم محور
ناشر	انتشارات لبخند دانش
تألیف	علی بخش ملکی - علی عظیم زاده
طراح جلد	معصومه عظیم زاده
چاپ و صحافی	باران
نوبت و سال چاپ	اول ۱۳۹۶
تیراژ	۲۰۰ جلد
قیمت	۲۵۰۰۰ تومان :

صفحه	عنوان
۷	مقدمه.....
۹	بخش اول: کلیات.....
۱۰	فصل اول: ضرورت بشری و علمی معلم محور.....
۴۵	فصل دوم: زمینه‌ها و موضوعات مناسب پژوهش معلم محور.....
۱۳۵	فصل سوم: آمادگی و مهارت‌های لازم برای انجام پژوهش محور.....
۱۶۷	بخش دوم: روش‌های انجام پژوهش، معیار محور.....
۱۶۸	فصل چهارم: پژوهش حین عمل و مراحل آن.....
۱۹۷	فصل پنجم: درس پژوهی.....
۲۳۱	فصل ششم: مورد پژوهی.....
۲۴۹	بخش سوم: آشنایی با فنون گردآوری اطلاعات و داده‌ها در پژوهش معلم محور.....
۲۵۰	فصل هفتم: فنون و ابزار گردآوری اطلاعات و داده‌ها در پژوهش معلم محور.....
۲۸۷	بخش چهارم: سازماندهی و اعتباریابی داده‌ها جهت ارائه کتبی و انتشار گزارش پژوهش معلم محور.....
۲۸۸	فصل هشتم: نحوه سامان دادن و بازنگری داده‌ها در پژوهش معلم محور.....

فصل نهم: نحوه ارائه کتبی و انتشار گزارش پژوهش معلم محور..... ۳۰۵

بخش پنجم: آشنایی با برنامه معلم پژوهشگر..... ۳۲۹

فصل دهم: برنامه معلم پژوهشگر..... ۳۳۰

شیوه نامه پژوهش حین عمل

شیوه نامه درس پژوهی

فصل یازدهم: نمونه‌هایی از طرح‌های معلمان پژوهشگر..... ۳۷۱

منابع و مآخذ..... ۴۱۱

فهرست شکل‌ها

عنوان صفحه

شکل ۱-۱: فرآیند تصمیم‌گیری مشارکتی جهت بالا بردن سطح کیفیت در نظام آموزشی..... ۱۴

شکل ۱-۲: تاثیر و نقش پژوهش معلم محور در توسعه و عملکرد سازمان یادگیرنده..... ۱۷

شکل ۱-۳: طرح فرآیند حل مساله..... ۲۳

شکل ۱-۴: هرم پژوهندگی در نظام آموزشی..... ۳۴

شکل ۱-۵: تفاوت پژوهش‌های دانشگاهی و کلاسیک با پژوهش‌های معلم محور..... ۳۷

شکل ۱-۲: چرخه بهبود عملکرد مدرسه جهت مساله‌یابی در پژوهش معلم محور..... ۴۸

- شکل ۲-۲: طراحی موقعیت آموزش و یادگیری..... ۵۰
- شکل ۲-۳: مخروط تجارب یادگیری ادگاردیل..... ۵۷
- شکل ۲-۴: الگوی انتخاب رسانه آموزشی ۵۹
- شکل ۲-۵: مراحل حل یک مسئله ریاضی ۷۰
- شکل ۲-۶: سیوه های مطالعه دروس حفظ کردنی ۷۵
- شکل ۲-۷: حیطه بندی زمان ها و مسائل و موضوعات جهت انجام پژوهش معلم محور..... ۹۷
- شکل ۲-۸: ترتیب نشستن مناسب برای کار در گروه های کوچک اما نامناسب برای بحث کلاسی و تدریس برای کل کلاس ۱۰۵
- شکل ۲-۹: ترتیب نشستن مناسب برای بحث کلاسی و تدریس برای کل کلاس اما نامناسب برای کار در گروه های کوچک..... ۱۰۶
- شکل ۲-۱۰: نشستن به صورت ردیفی، این ترتیب نشستن را تدریس برای کل کلاس موثر است..... ۱۰۷
- شکل ۲-۱۱: طراحی کلاس درس دوره ی متوسطه ۱۰۸
- شکل ۲-۱۲: طراحی کلاس درس برای پایه های دوره ی ابتدایی ۱۰۹
- شکل ۲-۱۳: طراحی کلاس درس برای پایه های دوره ی اول متوسطه..... ۱۱۰
- شکل ۲-۱۴: طراحی کلاس درس (دوره ی متوسطه) نمونه دوم ۱۱۱
- شکل ۲-۱۵: انجام تکالیف مدرسه در منزل و شکل گیری مسئولیت پذیری..... ۱۱۷

- شکل ۱۶-۲: نقش بازی در شکل‌گیری مسئولیت‌پذیری یادگیرندگان ۱۲۰
- شکل ۱۷-۲: مشارکت بین اعضاء و کارکنان سازمان آموزشی جهت موفقیت در فعالیت‌های یادگیری ۱۲۲
- شکل ۱-۳: توانایی‌های رهبری و هدایت گروه پژوهش در فرایند پژوهش معلم‌محور ۱۴۸
- شکل ۲-۳: راه‌های ارتباطی در پژوهش‌های معلم‌محور ۱۴۹
- شکل ۱-۴: الگوی پژوهش بین عمل ۱۷۲
- شکل ۲-۴: رابطه مسئله اصلی با حوزه ساله ۱۷۳
- شکل ۳-۴: الگوی ترسیم مفاهیم رفتار جوانان در مدارس مناطق فقیرنشین ۱۸۳
- شکل ۴-۴: الگوی تجزیه و تحلیل مسائل ۱۸۴
- شکل ۵-۴: مدل مفهومی پژوهش حین عمل ۱۹۰
- شکل ۶-۴: چرخه اقدام و تصحیح آن در پژوهش حین عمل ۱۹۲
- شکل ۷-۴: مراحل پژوهش حین عمل از دیدگاه کلهان ۱۹۳
- شکل ۱-۵: سطوح تعامل در درس پژوهی ۲۰۴
- شکل ۲-۵: چرخه درس پژوهی از دیدگاه استیپانک و همکاران ۲۱۵
- شکل ۳-۵: فرآیند درس پژوهی ۲۲۵
- شکل ۱-۷: کنش - واکنش بین یادگیرندگان در فرایند یاد دهی - یادگیری ۲۷۱

شکل ۲-۷: انواع روشهای گرد آوری داده ها و اطلاعات..... ۲۷۹

فهرست جدول ها

عنوان جدول	صفحه
جدول ۱-۱: رابطه تئوری با عمل و اقدام معلم در فرایند یاددهی - یادگیری.....	۳۱
جدول ۱-۲: انواع راه های یادگیری.....	۸۰
جدول ۲-۲: تجزیه و تحلیل سطح امتحان و آزمون.....	۸۵
جدول ۳-۲: برنامه جمع آوری اطلاعات جهت پرسش های ارزشیابی.....	۹۰
جدول ۴-۲: فرایند ارزشیابی برنامه بررسی.....	۹۳
جدول ۱-۴: الگوی روش شش پرسش.....	۱۸۲
جدول ۲-۴: برنامه نظارت بر اجرای طرح جدید.....	۱۸۶
جدول ۱-۵: شرح مراحل درس پژوهی از دیدگاه استیپانک و همکاران.....	۲۱۶
جدول ۱-۷: ترکیب واحدهای کلاسی یادگیرندگان که هر هفته در تعالیت های مشاهده شده حوزه مورد نظر درگیر بوده اند.....	۲۷۰
جدول ۲-۷: تحلیل مشارکت جلسه هیات کارکنان.....	۲۷۲
جدول ۳-۷: برگه ثبت مشاهده تعامل های انجام شده در مذاکره.....	۲۷۴

حضرت امام خامنه ای (حفظ الله): برای اینکه بتوانیم رشد علمی کشور را تامین کنیم، از مدارس باید شروع کنیم.

مقدمه

پیشرفت در آموزش و پرورش عمدتاً به صلاحیت‌ها و توانایی‌های کارکنان آموزشی و ویژگی‌های انسانی و تربیتی وقتی تک تک معلمان بستگی دارد.

به گونه‌ای که پیاده معلمان زیباترین و بهترین طرح اصلاح و بازسازی (تحول بنیادین) آموزش و پرورش، در زمانی که معلم به تعداد کافی و با کیفیت مطلوب در اختیار نباشد و یا اگر نسبت به مسایل پیش آمده در کلاس درس و فرایند یاددهی در اختیار نباشد و یا اگر معلم نسبت به مسایل پیش آمده در کلاس درس و فرایند یاددهی - یادگیری بی تفاوت باشد با شکست روبرو خواهد شد.

پژوهش معلم محور در حرفه‌ی معلمی فرایند کار از ترکیب حوزه‌های تعامل دانش و ارزش و توانش و عوامل تشکیل دهنده‌ی حرفه معلمی در مواجهه با مسایل و مشکلات موجود در کلاس درس است. معلم با بهره‌گیری از رویکرد پژوهش معلم محور با عنایت به حوزه‌های دانش متعامل با فرایند یاددهی - یادگیری، مسایل و مشکلات یادگیرندگان و سازمان آموزشی (آموزشگاه و...) را مورد پژوهش قرار داد و برای آنها راه حل می‌یابد.

کتاب حاضر به عنوان یک کتاب درسی برای واحد درسی طراحی و مطالعه مسایل یادگیری و آموزش و زمینه‌های وابسته مانند: علوم تربیتی و گرایش‌های آن (دانشجویان دوره تربیت دبیری و معلمان) که در قالب پژوهش معلم محور و روش‌های آن نوشته شده است. هدف اصلی کتاب کمک به درک دانشجویان دوره‌های تحصیلی کارشناسی آموزش معلمان و معلمان و مدیران مدارس و ایجاد توانایی و مهارت در آنها در زمینه مطالعه و بررسی مسایل

یادگیری و آموزش و آرایه راه حل و اصلاح مسایل و مشکلات و کاهش آنها و بهبود و بهسازی فرایند یاددهی - یادگیری است.

تجربه‌ی چندین سال تدریس در زمینه‌ی مسایل یادگیری و آموزشی در رشته‌های علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی و آموزش معلمان و تعامل با دانشجو معلمان در انجام پروژه‌ها و کار عملی در زمینه‌ی مسایل یادگیری و آموزش و معلمان پژوهشگر در طرح معلمان پژوهنده به مؤلفان در تألیف این کتاب کمک شایان نموده است.

این کتاب از ویژگی‌های مختلف برخوردار است:

الف) محتوای آن براساس سرچشمه‌ی واحد درسی طراحی و مطالعه مسایل یادگیری و آموزشی و زمینه‌های وابسته به ویژه علوم تربیتی، روان‌شناسی و مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی و درسی و ... تدوین شده است.

ب) سعی شده است که توالی مطالب بر اساس روان‌سازی و کار عملی و فعالیت پژوهشی معلمان پژوهشگر باشد لذا برای کلیه معلمان پژوهشگر مناسب است. معلمان که به کار پژوهشی با رویکرد پژوهش معلم محور مبادرت می‌ورزند، سودمند و مفید است و کتاب طراحی و مطالعه مسایل یادگیری و آموزش در قالب رویکرد پژوهش معلم محور یک راهنمای عملی فراهم می‌کند.

پ) نظریه به این که هدف عمده‌ی کتاب، تهیه یک کتاب درسی بوده است لذا مطالب به گونه‌ای تدوین شده است که تدریس کتاب را برای مدارس و یادگیری آن را برای فراگیر آسان می‌کند. برای این منظور در ابتدای هر فصل خودآزمایی و فعالیت‌های مربوطه به بحث آن فصل آورده شده است.

ت) محتوا و مطالب به گونه‌ای سازماندهی شده است که فرایند پژوهش معلم محور جهت بررسی و مطالعه مسایل یادگیری و آموزشی، یک کار برانگیزاننده و جالب در فرایند یاددهی - یادگیری به نظر آید نه یک کار و فعالیت پیچیده و کسل کننده و در سراسر کتاب و بنا به ضرورت برای آگاهی در پایان منابعی جهت مطالعه بیشتر معرفی شده است.

همچنان که از فهرست مطالب کتاب پیداست، محتوای این کتاب در پنج بخش و یازده فصل تدوین یافته است. در بخش اول، کلیات پژوهش معلم محور بحث شده است. این بخش سه فصل دارد: ضرورت و اهمیت پژوهندگی معلم، زمینه‌ها و موضوعات مناسب پژوهش معلم محور (مسأله یابی)، آمادگی‌ها، مهارت‌های لازم قبل از انجام پژوهش معلم محور آمده است. بخش دوم، روشهای انجام پژوهش معلم محور که این بخش سه فصل دارد: پژوهش حین عمل و مراحل آن و درس پژوهی و مراحل آن و مورد پژوهی. در بخش سوم: آشنایی با فنون گردآوری اطلاعات و سامان‌دهی آن ارایه شده است. این بخش، دو فصل را به خود اختصاص داده است: فنون گردآوری اطلاعات و داده‌ها در پژوهش معلم محور، سامان‌دهی داده‌ها و اطلاعات در پژوهش معلم محور.

در بخش چهارم: ارایه و انتشار گزارش معلم محور ارایه شده است. این بخش یک فصل را به خود اختصاص داده است که آخرین فصل کتاب به راه‌های ارایه و اطلاع رسانی ر ارایه یافته‌ها جهت آگاهی دیگران اختصاص یافته است و علاوه بر پرداختن به راه‌های نوناگون اطلاع رسانی و انتشار گزارش، نحوه‌ی تنظیم گزارش پژوهش معلم محور و نوشتن آن توضیح داده شده است.